

ผลของโครงการจิตประภัสสรตั้งแต่ต้นจนอยู่ในครรภ์วิถีพุทธของ
เสถียรธรรมสถาน

The Effectiveness of the Buddhist way for Children Raising
in Purifying Citta from Pregnancy Project
Sathira-dhammasathan, Bangkok

สายน้ำผึ้ง รัตนงาม¹ และ ทวีวัฒนา ทุนคุ้มทอง
Sainampeung Rattanangam¹ and Taweewattana Tunkumthong

เสถียรธรรมสถาน

Sathira-dhammasathan

¹Email: sainumpung9@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงผลของการอบรมเลี้ยงดูเด็กวิถีพุทธของผู้เข้าร่วมโครงการจิตประภัสสรตั้งแต่ต้นจนอยู่ในครรภ์ของเสถียรธรรมสถาน โดยใช้วิธีวิจัย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สรุปลและอภิปรายผลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการและวิธีการถ่ายทอดความรู้ด้านธรรมของแม่ซึ่งศันสนีย์ เสถียรสุด ผู้ก่อตั้งเสถียรธรรมสถานและผู้ริเริ่มดำเนินการโครงการจิตประภัสสรตั้งแต่ต้นจนอยู่ในครรภ์ เกิดจากประสบการณ์การทำงานบ้านสายสัมพันธ์ร่วมกับโรงพยาบาลเด็กและกองทุนช่วยเหลือเด็กแห่งสหราชอาณาจักร (Save the Children Fund) ด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้หญิงและเด็กที่ประสบปัญหาในชีวิต สามารถสื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการเข้าใจและนำไปปฏิบัติจนเห็นผลสัมฤทธิ์ได้ด้วยตนเองในชีวิตประจำวัน

2) องค์ความรู้ด้านระบบการจัดการ ที่มีการออกแบบโครงการให้ใช้เวลา 1 วันอย่างมีประสิทธิภาพทำให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจจนสามารถน้อมนำหลักธรรมที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ อีกทั้งมีความรู้ความเข้าใจทั้งเรื่องร่างกายและจิตใจของพ่อแม่ เรื่องการตั้งครรภ์ เรื่องการดูแลลูกในครรภ์อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับพัฒนาการตามวัยของเด็กและ (4) องค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมขององค์กร อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้สัมผัสบรรยากาศที่เหมาะสมสำหรับการฝึกปฏิบัติตามแนวทางของจิตประภัสสร

คำสำคัญ : จิตประภัสสร, เสถียรธรรมสถาน, การตั้งครรภ์

Abstract

The objective of research has three factors as follows: to analyze the effectiveness of the Buddhist child-rearing training course for the participants in that project, to proceed the body of knowledge of children raising with purifying mind (citta) from Pregnancy. The research had been preceded with the method of in-depth interview and to analyze contents for concluding and descriptive discussion.

The result of research has revealed that 1) The effect of child-rearing with the Buddhist way in that project which participants were involved in an activity, and problem, obstacle, how to solve that child-rearing, included rising to purifying mind for children in the present time. 2) The Knowledge of this research has as follows: (1) Process and the body of knowledge of Dhamma-teaching of nuns is about the main principles: mindfulness of in and out breathing, four mental exercises, the Dependent Origination and loving-kindness (in the group: the four holy abiding) (2) the Buddhist knowledge of the scholar nun, Sansanee Sthirasuta, who expressed the profound principles, communicated to the participants distinctly, and induced themselves to practice Buddhist principles daily. (3) the knowledge of the project management system that is designed effectively to be daily-proceeded process, to contribute to the learning and understanding that person can learn in everyday life, and has a deep understanding in both physical and mental subject, Pregnancy, child-rearing and the right development of child-ages. (4) the knowledge of the environment – culture of organization: the participants have the appropriate atmosphere for the practice guidelines of the Children Raising in Purifying Citta from Pregnancy.

Keywords : Buddhist way for Children Raising in Purifying Citta,
Sathira-dhammasathan, Pregnancy

บทนำ

ปัญหาการดำเนินชีวิตภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และวัตถุนิยมเช่นนี้ ส่งผลให้วิถีชีวิตของครอบครัวมีความเร่งรีบ ต้องแข่งขันกันมากขึ้น รวมทั้งรูปแบบวิถีชีวิตใหม่นี้ยังส่งผลต่อกระบวนการรับรู้และเรียนรู้ของเด็กเยาวชนตลอดเวลาและมีส่วนอย่างมากในการกำหนดความคิดและพฤติกรรมของเด็ก ๆ ได้ทั้งด้านบวกและลบเมื่อเขาเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่อย่างไม้อาจหลีกเลี่ยงได้นอกจากนี้ยังมีปัญหา เช่น ความแตกแยกในครอบครัว การหย่าร้าง การใช้ความรุนแรง การบริโภคสื่อที่นำไปสู่ปัญหาเรื่องเพศ ติดเกม อบายมุขและการพนัน ขณะที่หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบยังมีปัญหาในเรื่องการทำงานที่ซ้ำซ้อนกัน การขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนและขาดข้อมูลเชิงพื้นที่ในระดับหมู่บ้าน หรือชุมชนทำให้การแก้ปัญหาไม่ตรงตามความเป็นจริง การรู้เท่าทันต่อความเชื่อของสังคมจึงส่งผลต่อการสร้างความรู้ของเด็กและเยาวชนว่าต้องปรับเปลี่ยนตัวตนใหม่ในเชิงบวกด้วยการสร้างอัตลักษณ์ที่ทำให้บุคคลอื่นยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จนสามารถปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ได้อย่างมีความสุข (กรรติมา เชาวตะ, 2558; สำราญ สมพงษ์, 2559)

ประเด็นดังกล่าวนี้ ถือว่าเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสังคม ดังนั้น แม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด ผู้ก่อตั้งเสถียรธรรมสถาน ได้ทำงานช่วยเหลือเด็กและผู้หญิงที่มีปัญหาจากครอบครัวมาอย่างยาวนาน เริ่มจากการนำหลักธรรมออกมารับใช้สังคมด้วยการสอนให้ทุกคนเข้าใจและนำหลักธรรมที่เหมาะสมไปปรับใช้ในครอบครัวและในชีวิตประจำวันได้เพื่อการอยู่เย็นเป็นสุข พันทุกขร่วมกัน ทั้งนี้ ได้น้อมนำพุทธวิธีมองปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง โดยเล็งเห็นว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาของเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ล้วนเริ่มต้นที่ครอบครัว ดังที่ในหนังสือรักลูกให้ถูกทางของพระพรหมมิ่งคลาจารย์ หลวงพ่อปัญญานันทภิกขุ กล่าวว่า พ่อแม่ทั่วไปที่ขาดการศึกษาธรรมะไม่มีความรู้ในการสั่งสอนลูกมักตามใจลูกของตนมากเกินไป เวลาลูกไปทำอะไรผิดก็มีได้ว่ากล่าวตักเตือนจึงเป็นเหตุให้เด็กเสียคนได้ง่าย ความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูกนั้นมีมากแต่ถ้ามากในทางเสียก็จะเสียหายจึงควรที่จะคิดกันบ้างว่าทำอะไรเราจึงจะรักลูกได้อย่างพอดี ๆ (พิบูล วิภาสประทีป, 2552)

แม่ชีได้นำหลักพุทธวิธีและธรรมมาสอนเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตสำหรับครอบครัวมาอบรมในโครงการจิตประภัสสรตั้งแต่ตอนอยู่ในครรภ์ ทำเป็นกระบวนการให้ความรู้แก่พ่อแม่ตั้งแต่เริ่มต้นเพื่อเป็นการป้องกันปัญหาที่ต้นเหตุ ทำให้พ่อแม่เรียนรู้ที่จะอยู่ด้วยกันอย่างเข้าใจมีเมตตาต่อกันไม่เพ่งโทษ รู้จักให้อภัยรวมถึงเล็งเห็นข้อดีของกันและกัน ขณะเดียวกันก็ยอมรับข้อบกพร่องที่มีอยู่เพื่อเปลี่ยนแปลงตัวเองจากการที่ได้น้อมนำเอาหลักธรรมมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตตามที่ท่านสอน ท่านกล่าวไว้ว่า “หากพ่อแม่

เปลี่ยนแปลงตนเองได้ปรับพฤติกรรมให้อยู่ในวิถีของการเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ จะเป็นเหมือนเครื่องส่งที่เชิญจิตที่ดีมาเกิด ให้จิตที่ดีมาปฏิสนธิในครรภ์และเมื่อพ่อแม่มีความพร้อม มีความรู้ที่เหมาะสมสำหรับการเลี้ยงดูลูกทั้งกายและจิตเด็กก็เติบโตขึ้นอย่างมีความสุข มีความเข้มแข็งแข็งแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจพ่อแม่เป็นอย่างไรลูกก็จะเป็นแบบนั้น พ่อแม่ต้องเป็นพระอรหันต์ในบ้านให้ลูกดู เพื่อเป็นทุนสร้างอริยทรัพย์ที่พ่อแม่สามารถให้แก่ลูกได้ตั้งแต่ยังอยู่ในครรภ์” (บรรยายที่ธรรมศาลา เสถียรธรรมสถาน. 9 มิถุนายน 2558) เป็นงานต้นน้ำที่จะทำ ให้พ่อแม่เปลี่ยนแปลงตนเองเป็นต้นแบบที่ดีของลูกทั้งทางกาย วาจาและใจเพื่อจะได้อบรมเลี้ยงดูให้ลูกเติบโตขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติที่ไม่ถูกกระตุ้นให้โตเร็วเกินไปหรือต้องเร่งเร็วเกินไป ให้เติบโตไปตามธรรมชาติอย่างมีคุณภาพและมีคุณธรรม มีทั้ง IQและEQ ที่สมดุลกันเพื่อการมีชีวิตที่สงบเย็นและเป็นประโยชน์ให้แก่สังคมได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงผลของการอบรมเลี้ยงดูเด็กวิถีพุทธของผู้เข้าร่วมโครงการจิตประภัสสรตั้งแต่อน้อยอยู่ในครรภ์ของเสถียรธรรมสถาน
2. เพื่อถอดองค์ความรู้ในการเลี้ยงเด็กแบบจิตประภัสสรตั้งแต่อน้อยอยู่ในครรภ์จนคลอด วิถีพุทธ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามกระบวนการ โดยมีขั้นตอนดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างได้ใช้วิธีการคัดเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลสำคัญและประสบการณ์เฉพาะด้าน เช่น เรื่องพระพุทธศาสนา เรื่องวิทยาศาสตร์การแพทย์ และผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นอาสาสมัครผู้มีประสบการณ์ตรงในการดำเนินกิจกรรมโครงการจิตประภัสสรฯ โดยใช้วิธีวิจัยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ที่เข้าร่วมโครงการจิตประภัสสรฯ ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานของพ่อแม่และครอบครัวผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 134 ครอบครัว และสัมภาษณ์เพิ่มเติมอีก 12 ครอบครัว

โดยใช้เครื่องมือวิจัยด้วยแบบสอบถามและสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อวิจัยผลของการอบรมเลี้ยงดูเด็กวิถีพุทธของผู้เข้าร่วมโครงการจิตประภัสสรตั้งแต่ตอนอยู่ในครรภ์ของเสถียรธรรมสถาน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบสอบถามครอบครัวผู้เข้าร่วมโครงการจิตประภัสสรฯ การบันทึกจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม บันทึกเสียงการบรรยายธรรมในช่วงกิจกรรมรายการวิทยุสาวิกา

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

- 1) ศึกษาจากข้อมูลเอกสาร งานวิจัยและบันทึกประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 2) จัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เช่น แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์
- 3) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 8 ท่าน
- 4) สอบถามพ่อ-แม่ และครอบครัวที่เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการจิตประภัสสรฯ
- 5) การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม โดยทีมนักวิจัยและผู้ช่วยการวิจัยลงพื้นที่ทุกครั้งที่มีการทำกิจกรรมจิตประภัสสร เป็นเวลา 6 เดือน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากนั้นจะทำการโทรศัพท์ติดตามผลในช่วง 1 เดือน

- 6) ร่วมรับฟังการบรรยายธรรมในโครงการและรายการวิทยุสาวิกา ที่เกี่ยวข้องกับโครงการจิตประภัสสรฯ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์ แบบสอบถาม บทบรรยายธรรม และรายการวิทยุสาวิกา

- 7) วิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อสรุปผลโครงการและเขียนรายงานผลการวิจัยเพื่อเสนอแนะสำหรับการทำงานวิจัยต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์จากเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้ผลวิจัย จากข้อมูลสำคัญดังกล่าวข้างต้น

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องผลของโครงการจิตประภัสสรตั้งแต่ตอนอยู่ในครรภ์ ผู้วิจัยพบว่าเด็กที่มีจิตประภัสสรตั้งแต่ตอนอยู่ในครรภ์ จะต้องมาจากพ่อแม่ที่มีความตั้งใจจะเปลี่ยนแปลงตัวเองและสร้างสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมไว้ให้ลูกตั้งแต่ยังอยู่ในครรภ์ โดยนำวิถีชีวิตแบบจิตประภัสสรฯ ที่ได้รับจากเสถียรธรรมสถานไปใช้ในชีวิตประจำวัน ตามแนวคิดที่เด็กเรียนรู้ตั้งแต่ยังอยู่ในครรภ์ และพ่อแม่คือต้นแบบที่ดีที่สุดของลูก โดยพ่อแม่ต้องทำตัวให้เป็น

พระอรหันต์ในบ้านคือเป็นแบบอย่างของพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เป็นแบบอย่างให้ลูกดูตลอดเวลา (พ่อแม่เป็นอย่างไรลูกเป็นอย่างนั้น) และต้องทำด้วยความซื่อสัตย์กับลูกมากที่สุด การสื่อสารที่จริงใจและเหมาะสมกับลูกจึงต้องเริ่มตั้งแต่ยังอยู่ในครรภ์จึงจะเป็นพื้นฐานให้เด็กได้เติบโตอย่างมีสติปัญญามีความเข้มแข็งทั้งทางร่างกายและจิตใจตามที่ปรารถนา

ผลการวิจัยแบ่งเป็น 2 ด้าน คือ

1. ด้านผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งครอบคลุมเกี่ยวกับ ที่มาและลักษณะเฉพาะของโครงการ แนวคิด วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย ไปจนถึงเรื่องของวิถีชีวิตในวันจิตประภัสสร ทำให้ได้กระบวนการ การเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติแก่พ่อแม่ทั้งเรื่องกายและใจ

2. องค์ความรู้จากการวิจัย ผลด้านองค์ความรู้ของโครงการฯ ที่สำคัญ 3 ด้านคือ 1) องค์ความรู้ทางธรรมของท่านแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุดที่มีความเข้าใจหลักธรรมที่ท่านแสดงอย่างลึกซึ้งและสามารถสื่อสารให้ผู้เข้าร่วมโครงการเข้าใจและนำไปปฏิบัติจนเห็นผลสัมฤทธิ์ได้ด้วยตนเองในชีวิตประจำวัน 2) องค์ความรู้ด้านระบบการจัดการ ที่มีการออกแบบโครงการให้ใช้เวลา 1 วันอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจจนสามารถน้อมนำหลักธรรมที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้และมีความรู้ความเข้าใจทั้งเรื่องทางร่างกายและจิตใจของพ่อแม่และเรื่องการตั้งครรภ์จนถึงเรื่องการดูแลลูกในครรภ์ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับพัฒนาการตามวัยของเด็ก และ 3) คือ องค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม-วัฒนธรรมองค์กร อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้สัมผัสบรรยากาศที่เหมาะสมสำหรับการฝึกปฏิบัติตามแนวทางของวิถีชีวิตจิตประภัสสร ซึ่งมีภาพประกอบดังนี้

ภาพกิจกรรมดั่งดอกไม้บาน (ขณะตั้งครรภ์)

กิจกรรม Baby Therapy Massage (หลังคลอด)

ภาพกิจกรรมฟังธรรม วันจิตประภัสสร

ภาพผู้เข้าฝึกอบรมในโครงการจิตประภัสสร

การอภิปรายผล

แนวคิดกระบวนการและวิธีการถ่ายทอดความรู้ด้านธรรมของแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด ในโครงการจิตประภัสสรตั้งแต่นอนอยู่ในครรภ์ มาจากประสบการณ์อันยาวนานในการทำงาน โครงการบ้านสายสัมพันธ์ ซึ่งได้ช่วยเหลือดูแลผู้หญิงและเด็ก ทำให้เกิดแนวคิดที่จะทำงานต้นน้ำ มากขึ้นนั่นคือเปลี่ยนจากการคอยตามแก้ปัญหา เป็นการสร้างเหตุใหม่ที่มุ่งเน้นการให้ความรู้ทั้ง ทางโลกและทางธรรมแก่พ่อแม่ที่ตั้งใจหรือต้องการมีลูกให้เข้าใจเรื่องทางด้านร่างกายและจิตใจ อย่างถูกต้องบนพื้นฐานของความคิดและเข้าใจอย่างมีสัมมาทิฐิคือมีความคิดเห็นที่ถูกต้องในการ ครอบครองชีวิตครอบครัวและการให้กำเนิดชีวิตใหม่ที่ไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจอีกต่อไป หากแต่ พ่อแม่ต้องเปิดใจที่จะเรียนรู้และทำงานด้วยกันเพื่อสร้างลูกตั้งแต่ยังอยู่ในครรภ์ ตามแนวทางที่ สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก (เลี้ยงลูกวิถีพุทธ) และด้วยทัศนคติที่ถูกต้องและเข้าใจบริบท ทางสังคมตามความเป็นจริง

เพื่อให้พ่อแม่มีความเข้าใจอย่างถูกต้องและมีองค์ความรู้ที่จะได้ใช้โอกาสในช่วง 9 เดือนของการตั้งครรภ์เป็นการลงทุนสร้าง ‘อริยทรัพย์’ คือจิตประภัสสร เป็นทุนของชีวิตให้เด็ก ที่จะเกิดมาได้เริ่มต้นอยู่บนหนทางของ ‘อริยบุคคล’ ซึ่งแนวคิดนี้ได้สอดคล้องกับทฤษฎี พัฒนาการทางสมองของเด็กทารกในครรภ์ตามผลการศึกษาที่เกี่ยวกับพัฒนาการสมองของ ทารกในครรภ์ที่บอกว่าในเซลล์สมองของทารกที่เป็นเซลล์ประสาทจะมีปริมาณเพิ่มขึ้นและมี การเชื่อมโยงใยของวงจรประสาทตั้งแต่ในช่วงอายุครรภ์ 3 ถึง 6 เดือนแรก ไปจนถึง 1 เดือน ก่อนคลอด (อายุครรภ์ประมาณ 32 สัปดาห์) และสมองบางส่วนที่ไม่จำเป็นหรือไม่ได้ใช้งานจะ เกิดกระบวนการพรวนนิ่ง (Pruning) ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญหากพ่อแม่เข้าใจก็จะสามารถ เสริมสร้างพัฒนาการของสมองลูกได้ตามช่วงวัย

นอกจากนี้ โครงการนี้ยังมีกระบวนการให้ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ทั้งทาง ทฤษฎีและการปฏิบัติ ทำให้พ่อแม่เข้าใจเกี่ยวกับตนเองและลูกในครรภ์อย่างถูกต้องตามที่เป็น จริง อีกทั้งยังต่อยอดให้พ่อแม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญและความรับผิดชอบในการทำหน้าที่ ของตนเองมากขึ้นในฐานะพ่อแม่และครูคนแรกของลูก เพราะพ่อแม่คือต้นแบบของลูกที่จะเป็น แรงบันดาลใจของเขาไปตลอดชีวิต

สรุป

กระบวนการและวิธีการถ่ายทอดความรู้ในโครงการจิตประภัสสรตั้งแต่นอนอยู่ในครรภ์ เป็นองค์ความรู้ด้านระบบการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพทำให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจจน สามารถน้อมนำหลักธรรมที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ อีกทั้งมีความรู้ความเข้าใจทั้ง เรื่องร่างกายและจิตใจของพ่อแม่ เรื่องการตั้งครรภ์ เรื่องการดูแลลูกในครรภ์อย่างเหมาะสม

สอดคล้องกับพัฒนาการตามวัยของเด็กและ องค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมขององค์กร อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้สัมผัสบรรยากาศที่เหมาะสมสำหรับการฝึกปฏิบัติตามแนวทางของจิตประภัสสร

เอกสารอ้างอิง: References

- กรรติมา เชาวตะ มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ และ วันชัย ธรรมสังการ. (2558). การสร้างความรู้เพื่อการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 7 (13), 1-15.
- Chaowata, K., Pipatpen, M. and Dhammasaccakarn, W. (2015). Knowledge Building for Self-Identity Changes of Miss-Stepping Children and Youth. *Srinakharinwirot Research and Development (Journal of Humanities and Social Sciences)*, 7 (13), 1-15.
- ชนิกา ตู้จินดา. (2554). *ฉลาดรู้ดูแลลูกแรกเกิด*. กรุงเทพมหานคร: รักลูกกรุ๊ป.
- Toochinda, C. (2011). *Apt knows Child Care from Birth*. Bangkok: Child Care group.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2008). *Dictionary of Buddhism*. Bangkok: S.R. Printing Mas Product.
- พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). (2550). *เลี้ยงลูกให้ถูกทาง*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- Phra Brahmagunabhorn (Panyanandha Bhikkhu). (2007). *Raising the Child in the Correct way*. Bangkok: Thammasapha.
- พิกุล วิภาสประทีป. (2552). *กรุณาแห่งหัวใจ*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินติ้ง.
- Vipasprateep, P. (2009). *Please of Hearts*. Bangkok: Amarin Printing.
- พุทธทาสภิกขุ. (2554). *พจนานุกรมธรรมของท่านพุทธทาส*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- Buddhathas Bhikkhu. (2011). *Dhamma Dictionary of Buddhathas Bhikkhu*.

44 วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2560)

สำราญ สมพงษ์ . ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการสื่อสารเพื่อสันติภาพในสื่อออนไลน์ตามแนวทาง
พุทธสันติวิธี :กรณีศึกษาเว็บไซต์หนังสือพิมพ์คมชัดลึก. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์
มจร*, 4 (1), 137-154.

Sompong. S. (2015). A Critical Analysis of Communication Pattern for Peace in
the Online Media by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of
Komchadluek.Net. *Journal of MCU Peace Studies*, 4 (1), 137-154.

